al-Taṣarrufātu al-Nabawīyah

Fī

al-Umūri al-Tashrīʿīyah

﴾Tashrīʿī Umūr meń Taṣarrufāte Muṣṭafá ﷺ par Chālīs Aḥādīs﴿

Shayḳh al-Islām
al-Duktūr Muḥammad Ṭāhir al-Qādirī

Roman Urdū Transliterator

Dīwān Mŏḥsin Shāh

بسم اللہ الرحمن الرحیم

مَوْلَایَ صَلِّ وَسَلِّمْ دَآئِمًا اَبَدًا

عَلٰی حَبِیْبِکَ خَیْرِ الْخَلْقِ کُلِّهِمِ

مُحَمَّدٌ سَیِّدُ الْکَوْنَیْنِ وَالثَّقَلَیْنِ

وَالْفَرِیْقَیْنِ مِنْ عُرْبٍ وَّمِنْ عَجَمِ

﴿صَلَّی اللهُ تَعَالٰی عَلَیْهِ وَعَلٰی آلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَبَارَکَ وَسَلَّمَ﴾

Ḥarfe āġhāz

Ahle ‘ilm-o sa‘ādat ne apne apne daur kī ẕarūrat aur taqāẕoṅ ke muṭābiq logoṅ ke ‘ilm-o fikr aur ‘aqīda-o ‘amal kī ḥifāẓat aur puḳhtagī ke liye çhoṭe baṛe majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̲ murattab farmā’e. In majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̲ meṅ se hī ek qism Arba‘īn kī hai jis se murād chālis Aḥādīs̲e mubārakah kā majmū‘ah hai. Muballiġhe Ḥadīs̲ ke liye Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne in alfāẓ meṅ ḳhuṣūṣī du‘ā farmā’ī hai: ﴿نَضَّرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا حَدِيْثًا، فَحَفِظَهُ حَتّٰى يُبَلِّغَهُ غَيْرَهُ﴾ (Allāh Ta‘ālá us shaḳhṣ ko raunaq-o tāzagī ‘aṭā farmā’e jis ne ham se ko’ī Ḥadīs̲ sunī, phir ise yād rakhā yahāṅ tak keh ise dūsroṅ tak pahŏṅchāyā). (Sunan al-Tirmid̲h̲ī)

Shayḳh al-Islām Ḍŏkṭar Muḥammad Ṭāhir al-Qādirī madda ẓilluhū al-‘ālī kā shumār ‘aṣre ḥāẓir ke un jalīlul-qadr Muḥaddit̲h̲īn meṅ hotā hai jinhoṅ ne daure jadīd ke taqāẓoṅ ko madde naẓar rakhte huwe ‘awām-o ḳhawāṣ

donoṅ kī ‘ilmiy-o fikrī răh-numā’ī aur ‘aqīda-o ‘amal kī puḳhtagī ke liye aslāf kī riwāyāt ke muṭābiq jahāṅ **al-Minhāju al-sawī, Ḥidāyatu al-Ummah** aur **Jāmi‘u al-Sunnah** jaise nihāyat mustanad aur ẓāḳhīm majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̱ murattab farmā’e, wahīṅ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke maẕkūrah bālā farmān mubārak se tablīġh-o ishā‘ate Ḥadīs̱ kī faẕīlat aur us se ḥāsil hone wāle dunyawī wa uḳhrawwī fuyūẕ-o barakāt simaṭne aur du‘ā’e Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kā miṣdāq ban·ne ke liye ba-ṣūrate Arba‘īn muḳhtaṣar majmū‘ah-hā’e Aḥādīs̱ murattab karne kī ‘ilmī riwāyat ko bhī āge baṛhāyā tā-keh wasā’il-o ẕarā’e‘ kī kamī aur qillate waqt ke shikār log farmūdāte Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam se mustanīr ho sakeṅ.

Allāh Ta‘ālá ne apnī ḥākimīyate a‘lá kā ẓuhūr Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke paikare Nubūwat ke ẕarī‘e se farmāyā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-

‘alá Ālihī wa-sallam ke Awāmir-o Nawāhī aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī iṭā‘at-o ma‘ṣīyat ḥākime ḥaqīqī hī kī iṭā‘at-o ma‘ṣīyat shumār hogī. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḥākimīyat kī do ḥaiṯīyateṅ haiṅ: pǎhlī tashrīḥī ḥākimīyat aur dūsrī tashrī‘ī ḥākimīyat. Tashrīḥī ḥākimīyat se murād hai keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḥākimīyat Qur’ān kī shāreḥ hotī hai aur aḥkāme Ilāhī ke ṣaḥīḥ manshā-o murād ko wāẕeh kartī aur us kī juz’iyāt-o tafṣīlāt muta‘ayyan kartī hai. Tashrī‘ī ḥākimīyat ke e‘tebār se Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko un chīzoṅ ke bāre meṅ ḥukm ṣādir farmāne kā iḳhtiyār ‘aṭā huwā jin ke muta‘alliq Qur’ān Ḥakīm ḳhāmosh hai yā us meṅ ko’ī wāẕeḥ ḥukm nahīṅ diyā gayā.

Zere naẓar “Arba‘īn” meṅ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke tashrī‘ī iḳhtiyārāt par mustanad ẕaḳhīra’e Ḥadīṯ se chālīs muḳhtaṣar Aḥādīṯe mubārakah jam‘a kī ga’ī haiṅ tā-keh Madārise Islāmīyah ke

ṭalabah ke sāth sāth ‘ām log ķhụd bhī unheṅ ba-āsānī yād kar sakeṅ aur apnī aulād ko bhī yeh muķhtasṣar Aḥādīs̱e mubārakah ḥifẓ karwā sakeṅ. Allāh Ta‘ālá se du‘ā hai keh hameṅ kamā ḥaqquhū farmūdāte Nabawī se istefādah karne aur bisāṭ-bhar in ta‘līmāt ko ‘ām karnī kī taufīq marḥamat farmā’e. (**Āmīn bi-jāhi Sayyīdi al-Mursalīn ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam**)

(Ḥāfiẓ Ẓahīr Aḥmad al-Isnādī)
Risarch Skŏlar,
Farīde Millat raḥmatu Allāhi ‘alayh
Risarch Insṭuṭyūṭ

بسم الله الرحمن الرحيم

al-Āyātu al-Qur’ānīyah

1. “(Ae Ḥabīb!) Āp farmā deṅ: agar tum Allāh se maḥabbat karte ho to merī pairawī karo tab Allāh tumheṅ (apnā) maḥbūb banā legā aur tumhāre liye tumhāre gunāh mu‘āf farmā degā, aur Allāh nihāyat Baḳhshne wālā Mehr-bān hai.”

2. “Yeh Allāh kī (muqarrar-kardah ḥadeṅ haiṅ, aur jo ko’ī Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī farmān-burdārī kare use Woh Bihishtoṅ meṅ dāḳhil farmā’egā jin ke nīçhe năhreṅ rawāṅ haiṅ un meṅ hamesah raheṅge aur yeh baṛī kām-yābī hai. Aur jo ko’ī Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī nā-

farmānī kare aur Us kī ḥudūd se tajāwuz kare use Woh Dozaḳh meṅ dāḳḥil karegā jis meṅ woh hameshah rahegā aur us ke liye ẕillat-aṅgez ‘aẕāb hai.”

3. “Ae īmān wālo! Allāh kī iṭā‘at karo aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī iṭā‘at karo aur apne meṅ se (ahle ḥaq) ṣāḥibāne amr kī, phir agar kisī mas’alah meṅ tum bā-ham iḳhtilāf karo to use (ḥatmī faiṣalah ke liye) Allāh aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī ṭaraf lauṭā do agar tum Allāh par aur Yaume Āḳhirat par īmān rakhte ho, (to) yehī (tumhāre ḥaq meṅ) beh-tar aur anjām ke leḥāẓ se bŏhat achçhā hai.”

4. “Aur jab un se kahā jātā hai keh Allāh ke nāzil-kardah (Qur’ān) kī ṭaraf aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī ṭaraf ā jā’o to Āp munāfiqoṅ ko dekheṅge keh woh Āp (kī ṭaraf rujū‘ karne) se gurezāṅ răhte haiṅ.”

5. “Aur ham ne ko’ī Paiġham-bar nahīṅ bhejā magr is liye keh Allāh ke ḥukm se Us kī iṭā‘at kī jā’e aur (Ae Ḥabīb!) Agar woh log jab apnī jānoṅ par ẓulm kar baiṯhe the Āp kī ḳhidmat meṅ ḥāẓir ho jāte aur Allāh se mu‘āfī māṅgte aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) bhī un ke liye maġhfirat ṭalab karte to woh (is wasīlah aur shafā‘at kī binā par) ẓarūr Allāh ko Taubah Qubūl farmāne wālā nihāyat Mehr-bān pāte.”

6. “Pas (Ae Ḥabīb!) Āp ke Rab kī qasam yeh log Musalmān nahīṅ ho sakte yahāṅ tak keh woh apne dar-miyān wāqe‘ hone wāle har iḳhtilāf meṅ Āp ko ḥākim banā leṅ phir us faiṣalah se jo Āp ṣādir farmā deṅ apne diloṅ meṅ ko’ī taṅgī nah pā’eṅ aur (Āp ke ḥukm ko) ba-ḳhushī pūrī farmān-burdārī ke sāth qubūl kar leṅ.”

7. “Jis ne Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kā ḥukm mānā, be-shak us ne Allāh (hī) kā ḥukm mānā aur jis ne rū-gardānī kī

to Ham ne Āp ko un par nigah-bān banā kar nahīṅ bhejā.”

8. “Aur jo shaḳhṣ Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī muḳhālafat kare us ke ba‘d keh us par hidāyat kī rāh wāẓeḥ ho chukī aur Musalmānoṅ kī rāh se judā rāh kī pairawī kare to Ham use usī (gum-rāhī) kī ṭaraf phere rakheṅge jidhar woh (ḳhụd) phir gayā hai aur (bil-āḳhir) use Dozaḳh meṅ ḍāleṅge aur woh bŏhat hī burā ṭhikānāh hai.”

9. “Aur tum Allāh kī iṭā‘at karo aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī iṭā‘at karo aur (Ḳhudā aur Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī muḳhālafat se) bachte raho, phir agar tum ne rū-gardānī kī to jān lo keh hamāre Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) par ṣirf (aḥkām kā) wāẓeḥ ṭaur par pahŏṅchā denā hī hai (aur woh yeh farīẓah adā farmā chuke haiṅ).”

10. “Ae īmān wālo! Tum aisī chīzoṅ kī nisbat sawāl mat kiyā akro (jin ppar Qur’ān ḳhāmosh ho) keh agar woh tumhāre liye ẓāhir kar dī jā’eṅ to tumheṅ mashaqqat meṅ ḍ̥āl deṅ (aur tumheṅ burī lageṅ), aur agar tum un ke bāre meṅ us waqt sawāl karoge jab keh Qur’ān nāzil kiyā jā rahā hai to woh tum par (nuzūle ḥukm ke ẕarī‘e) ẓāhir (ya‘nī muta‘ayyan) kar dī jā’eṅgī (jis se tumhārī ṣawāb-dīd ḳhatm ho jā’egī aur tum ek hī ḥukm ke pā-band ho jā’oge). Allāh ne in (bātoṅ aur sawāloṅ) se (ab tak) dar-guzar farmāyā hai, aur Allāh Baṛ̥ā hī Baḳshne wālā Burd-bār hai.”

11. “(Yeh woh log haiṅ) jo is Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī pairawī karte hai jo Ummī (laqab) Nabī haiṅ (ya‘nī dunyā meṅ kisī shaḳhṣ se paṛ̥he ba-ġhair min-jānibillāh logoṅ ko aḳhbāre ġhaib aur ma‘āsh-o ma‘ād ke ‘ulūm-o ma‘ārif batāte haiṅ) jin (ke auṣāf-o kamālāt ko woh log apne pās Tawrāt aur Injīl meṅ likhā huwā pāte haiṅ, jo

unheṅ achçhī bātoṅ kā ḥukm dete haiṅ aur burī bātoṅ se man‘a farmāte haiṅ aur un ke liye pākīzah chīzoṅ ko ḥalāl karte haiṅ aur un par palīd chīzoṅ ko ḥarām karte haiṅ aur un se un ke bāre girāṅ aur ṭauqe (quyūd) - jo un par (nā-farmāniyoṅ ke bā‘is musallaṭ) the - sāqiṭ farmāte (aur unheṅ ne‘mate āzādī se băhrah-yāb karte) haiṅ. Pas jo log is (bar-guzīdah Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) par īmān lā’eṅge aur un kī ta‘ẓīm-o tauqīr kareṅge aur un (ke Dīn) kī madad-o nuṣrat kareṅge aur is Nūr (Qur’ān) kī pairawī kareṅge jo un ke sāth utārā gayā hai, wohī log hī falāh pāne wāle haiṅ.”

12. “(Ae Nabīye Mukarram!) Āp se amwāle ġhanīmat kī nisbat sawāl karte haiṅ. Farmā dījiye: amwāle ġhanīmat ke mālik Allāh aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) haiṅ. So tum Allāh se ḍaro aur apne bā-hamī mu‘āmalāt ko durust rakhā karo aur Allāh

aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī iṭā‘at kiyā karo agar tum īmān wāle ho.”

13. “Yeh is liye keh unhoṅ ne Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī muḳhālfat kī aur jo shaḳhṣ Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī muḳhālafat kare to be-shak Allāh (use) saḳht ‘aẕāb dene wālā hai.”

14. “ Ae īmān wālo! Jab (bhī) Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) tumheṅ kisī kām ke liye bulā’eṅ jo tumheṅ (jāwidānī) zindagī ‘aṭā kartā hai to Allāh aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) ko farmān-burdārī ke sāth jawāb dete huwe (fauran) ḥāẓir ho jāyā karo aur jān lo keh Allāh ādamī aur us ke qalb ke dar-miyān (shāne qurbate ḳhāṣṣah ke sāth) ḥā’il hotā hai aur yeh keh tum sab (bil-āḳhir) usī kī ṭaraf jam‘a kiye jā’oge.”

15. “Aur kyā hī achçhā hotā agar woh log is par rāẓī ho jāte jo un ko Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) ne ‘aṭā farmāyā thā. Aur kăhte keh hameṅ Allāh kāfī hai. ‘An-qarīb hameṅ Allāh Apne faẓl se aur Us kā Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam mazīd) ‘aṭā farmā’egā. Be-shak ham Allāh hī kī ṭaraf rāġhib haiṅ (aur Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam usī kā wāsiṭah aur wasīlah hai, us kā denā bhī Allāh hī kā denā hai. Agar yeh ‘aqīdah rakhte aur ṭa‘nah-zanī nah karte to yeh beh-tar hotā).”

16. “Musalmāno! (Yeh munāfiqīn) tumhāre sāmne Allāh kī qasmeṅ khāte haiṅ tā-keh tumheṅ rāẓī rakheṅ ḥāl-āṅ-keh Allāh aur Us kā Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) ziyādah ḥaq-dār hai keh Use rāẓī kiyā jā’e agar yeh log īmān wāle hote (to yeh ḥaqīqat jān lete aur Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko rāẓī karte, Rasūl ṣallá Allāhu

‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke rāẕī hone se hī Allāh rāẕī ho jātā hai kyūṅ-keh donoṅ kī riẕā ek hī hai).”

17. “Kyā woh nahīṅ jānte keh jo shaḳhṣ Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī muḳhālafat kartā hai to us ke liye Dozaḳh kī Āg (muqarrar) hai jis meṅ woh hameshah răhne wālā hai, yeh zabar-dast ruswā’ī hai.”

18. “Āp un ke amwāl meṅ se ṣadaqah (Zakāṫ) wuṣūl kījiye keh Āp us (ṣadaqah) ke bā‘is̱ unheṅ (gunāhoṅ se) pāk farmā deṅ aur unheṅ (īmān-o māl kī pākīzagī se) barakat baḳhsh deṅ aur un ke ḥaq meṅ du‘ā farmā’eṅ, be-shak Āp kī du‘ā un ke liye (bā‘is̱e) taskīn hai, aur Allāh Ḳhūb Sun·ne wālā Ḳhūb Jān·ne wālā hai.”

19. “Aur nah kisī Momin mard ko (yeh) ḥaq ḥāṣil hai aur nah kisī Momin ‘aurat ko keh jab Allāh aur Us ka Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-

Ālihī wa-sallam) kisī kām kā faiṣalah (yā ḥukm) farmā deṅ to un ke liye apne us kām meṅ (karne yā nah karne kā) ko’ī iḳhtiyār ho, aur jo shaḳhṣ Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam) kī nā-farmānī kartā hai to woh yaqīnan khulī gum-rāhī meṅ bhaṭak gayā.”

20. “Ae īmān wālo! Tum Allāh kī iṭā‘at kiyā karo aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam) kī iṭā‘at kiyā karo aur apne a‘māl bar-bād mat karo.”

21. “Aur woh (apnī) ḳhẉāhish se kalām nahīṅ karte. Un kā irshād sar-ā-sar Waḥy hotā hai jo unheṅ kī jātī hai.”

22. “Jo (amwāle fai) Allāh ne (Qurayẓah, Naḍīr, Fadak, Ḳhaybar, ‘Uraynah samet dīgar ba-ġhair jaṅg ke maftūḥah) bastiyoṅ wāloṅ se (nikāl kar) apne Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam) par lauṭā’e haiṅ woh Allāh aur Us ke Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-

sallam) ke liye haiṅ aur (Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke) qarābat-dāroṅ (ya‘nī Banū Hāshim aur Banū ‘Abd al-Muṭṭalib) ke liye aur (mu‘āshare ke ‘ām) yatīmoṅ aur mŏḥtājoṅ aur musāfiroṅ ke liye haiṅ (yeh niẓāme taqsīm is liye hai) tā-keh (sārā māl ṣirf) tumhāre māl-dāroṅ ke dar-miyān hī nah gardish kartā rahe (bal-keh mu‘āshare ke tamām ṭabaqāt meṅ gardish kare) aur jo kuḉh Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam) tumheṅ ‘aṭā farmā’eṅ so use le liyā karo aur jis se tumheṅ man‘a farmā’eṅ so (us se) ruk jāyā karo, aur Allāh se ḓarte raho (ya‘nī Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī taqsīm-o ‘aṭā par kabhī zabāne ṭa‘n nah kholo), be-shak Allāh saḳht ‘azāb dene wālā hai.”

23. “Aur tum Allāh kī iṭā‘at karo aur Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam) kī iṭā‘at karo, phir agar tum ne rū-gardānī kī to (yād rakho) Hamāre Rasūl (ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-

Ālihī wa-sallam) ke <u>z</u>immah ṣirf wāẕeḥ ṭaur par (aḥkām ko) pahŏṅchā denā hai.”

al-Aḥādīthu al-Nabawīyah

1. “Ḥaẓrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ko Uḥud pahāṛ naẓar āyā to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: yeh pahāṛ ham se maḥabbat rakhtā hai aur ham is se maḥabbat rakhte haiṅ. Ae Allāh! Be-shak Ḥaẓrat Ibrāhīm ‘alayhi al-salām ne Makkah mukarramah ko Ḥaram banāyā aur maiṅ in donoṅ pahāṛoṅ kī dar-miyānī jagah (ya‘nī wādiye Madīnah) ko ḥaram qarār detā hūṅ.”

Yeh Ḥadīs muttafaq ‘alaih hai.

2. “Aur Bukhārī wa Muslim kī hī ek riwāyat meṅ hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: “ae

Allāh! Maiṅ in donoṅ pahāṛoṅ kī dar-miyānī jagah (ya‘nī wādiye Madīnah) ko Ḥaram qarār detā hūṅ, jaisā keh Ḥaẓrat Ibrāhīm ‘alayhi al-salām ne Makkah ko Ḥaram qarār diyā thā.”

3. “Aur Ibn Mājah kī riwāyat meṅ hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ae Allāh! Be-shak Ḥaẓrat Ibrāhīm ‘alayhi al-salām Tere Ḳhalīl aur Nabī haiṅ, aur be-shak Tū ne Makkah ko Ḥaẓrat Ibrāhīm ‘alayhi al-salām kī zabāne aqdas se ḥaram qarār diyā, aur maiṅ terā bandah aur Nabī hūṅ aur be-shak maiṅ in do pahāṛoṅ kī dar-miyānī jagah (ya‘nī Madīnah munawwarah) ko Ḥaram qarār detā hūṅ.”

4. “Ḥaẓrat ‘Alī raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā keh hamāre pās Allāh Ta‘ālá kī Kitāb aur Ṣaḥīfa’e (Ḥadīs̱) ke siwā ko’ī aur chīz nahīṅ keh (jis meṅ) Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Madīnah munawwarah Ḥaram hai, ‘Ā’ir se fulāṅ

jagah tak. Jo is meṅ ko’ī fitnah bapā karegā yā kisī fasādī ko panāh de to us par Allāh Ta‘ālá, firishtoṅ aur tamām insānoṅ kī la‘nat ho. Us kī farẓ aur naflī ko’ī ‘ibādat bhī qubūl nahīṅ kī jā’egī.”

Yeh Ḥadī<u>s</u> muttafaq ‘alaih hai.

5. “Aur Imām Buḳhārī kī ek riwāyat meṅ Ḥaẓrat ‘Āṣim raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh maiṅ ne Ḥaẓrat Anas raḍiya Allāhu ‘anhu se pūçhā: kyā Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne Madīnah munawwarah ko Ḥaram qarār diyā thā? Unhoṅ ne farmāyā: hāṅ, yahāṅ se le kar wahāṅ tak (ya‘nī donoṅ pahāṛoṅ ke dar-miyānī wādī meṅ se) ko’ī daraḳht nahīṅ kāṭā jā’egā, jo is meṅ ko’ī fitnah bapā kare to us par Allāh Ta‘ālá, firishtoṅ aur tamām logoṅ kī la‘nat ho.”

6. “Aur Imām Aḥmad kī ek riwāyat meṅ hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi

wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: “is meṅ laṟā’ī ke liye asleḥah uṯhāne kī ijāzat bhī nahīṅ hogī.”

7. “Ḥaẕrat Jābir raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Ḥaẕrat Ibrāhīm ‘alayhi al-salām ne Makkah mukarramah ko Ḥaram qarār diyā thā aur maiṅ Madīnah munawwarah ko Ḥaram qarār detā hūṅ, Madīnah kī donoṅ pathrīlī aṭrāf ke dar-miyān kisī daraḳht ko kāṯā jā’egā nah hī kisī jānwar kā shikār kiyā jā’egā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Muslim, Nasā’ī aur Aḥmad ne riwāyat kiyā hai.

8. “Ḥaẕrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: Madīnah munawwarah fulāṅ jagah se fulāṅ jagah tak Ḥaram hai. Nah us ke daraḳht kāṯe jā’eṅ aur nah us meṅ ko’ī fitnah bapā kiyā

jā’e. Jo is meṅ fitnah kā ko’ī kām ījād karegā us par Allāh Ta‘ālá, firishtoṅ aur tamām insānoṅ kī la‘nat hai.”

Yeh Ḥadīs̠ muttafaq ‘alaih hai.

Aur Imām Muslim ne in lafāẓ kā iẓāfah bayān kiyā: “Allāh Ta‘ālá Qiyāmat ke Din us (fitnah-gar) kā farẓ-o nafl kuçh bhī qubūl nahīṅ farmā’egā.”

9. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: agar maiṅ apnī Ummat ke liye mashaqqat nah samajhtā yā farmāyā: agar maiṅ logoṅ ke liye mashaqqat shumār nah kartā to maiṅ inheṅ har Namāz ke sāth miswāk karne kā ḥukm detā.”

Yeh Ḥadīs̠ muttafaq ‘alaih hai.

10. “Aur ek riwāyat meṅ hai keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: maiṅ unheṅ har wuẕū ke sāth miswāk karne kā ḥukm detā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Buḳhārī aur Mālik ne riwāyat kiyā hai.

11. “Aur ek riwāyat meṅ Ḥaẕrat Zayd bin Ḳhālid Juhanī raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh maiṅ ne Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ko farmāte huwe sunā Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: agar maiṅ apnī Ummat ke liye mashaqqat shumār nah kartā to ẕarūr biẕ-ẕarūr unheṅ har Namāz ke waqt miswāk karne kā ḥukm detā aur Namāze ‘Īshā’ ko rāt ke tīsre păhăr aur ek riwāyat meṅ farmāyā: rāt ke dūsre păhr tak mu’aḳhḳhar kar detā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Tirmidhī, Ibn Mājah aur Aḥmad ne riwāyat kiyā hai. Imām Tirmidhī ne farmāyā: yeh Ḥadīs̱ ḥasan ṣaḥīḥ hai.

12. “Ḥaẓrat Ja‘far bin Tammām bin ‘Abbās raḍiya Allāhu ‘anhu apne wālid se riwāyat karte hain̉, unhon̉ ne bayān kiyā: kuçh log Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ḳhidamt men̉ ā’e yā Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam un ke pās tashrīf le ga’e to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā bāt hai, main̉ tumhen̉ dekhtā hūn̉ keh tum mere pās is ḥāl men̉ ā’e ho keh tumhāre dān̉t (mail kuchail ke sabab) pīle paṛe huwe hain̉, miswāk kiyā karo, agar mujhe apnī Ummat ke mashaqqat men̉ paṛne kā ḳhadshah nah hotā to main̉ un par miswāk farẓ kar detā jaisā keh main̉ ne in par wuẓū farẓ kiyā hai.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Aḥmad, Nasā’ī aur Abū Ya‘lá ne riwāyat kiyā hai. Imām Ḥākim ne

farmāyā: yeh tamām insnād Buḳhārī wa Muslim kī sharā'iṭ par ṣaḥīḥ hai aur is meṅ ko'ī 'illat nahīṅ hai.

13. "Ḥaẓrat Anas raḍiya Allāhu 'anhu kā bayān hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne Ḥaẓrat 'Abd al-Raḥmān bin 'Awf aur Ḥaẓrat Zubayr raḍiya Allāhu 'anhumā ko reshamī qamīṣ păhăn·ne kī ijāzat marḥamat farmā dī thī (ḥāl-āṅ-keh 'ām Musalmān mardoṅ ke liye resham păhăn·nā ḥarām hai) kyūṅ-keh un donoṅ Ḥaẓarāt ke jism par ḳhārish (ălarjī) thī."

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq 'alaih hai.

14. "Ḥaẓrat Anas raḍiya Allāhu 'anhu ne Ḥaẓrat 'Abd al-Raḥmān bin 'Awf aur Ḥaẓrat Zubayr raḍiya Allāhu 'anhumā se riwāyat kī hai keh un donoṅ Ḥaẓarāt ne bār-gāhe Nubūwat meṅ jū'oṅ kī shikāyat kī, to Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne donoṅ ko reshamī

kapṛe păhăn·ne kī ijāzat 'aṭā farmā dī. Ek ġhazwah meṅ, maiṅ ne un donoṅ Ḥaẕarāt ko reshamī kapṛe păhne huwe dekhā."

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq 'alaih hai.

15. "Ḥaẕrat Abū Salamah ne Ḥaẕrat 'Abd al-Raḥmān se aur unhoṅ ne apne wālid se riwāyat kiyā keh unhoṅ ne Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam se jū'oṅ kī shikāyat kī to Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne unheṅ ('ilāj aur ḥifāẓatī tadbīr ke ṭaur par) resham păhăn·ne kā ḥukm (aur ijāzat 'aṭā) farmā dī."

Is Ḥadīs̱ ko Imām Bazzār ne riwāyat kiyā hai.

16. "Ḥaẕrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu 'anhu se marwī hai keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī bār-gāh meṅ baiṭhe huwe the keh ek ādamī ne Āp

ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ ḥāẓir ho kar ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Maiṅ halāk ho gayā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tumheṅ kā huwā? Us ne ‘arẓ kiyā: main roze kī ḥālat meṅ apnī bīwī se ṣuḥbat kar baiṭhā hūṅ. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tumhāre pās (ba-ṭaure kaffārah) āzād karne ke liye ek gardan (ya‘nī ġhulām) hai. Us ne ‘arẓ kiyā keh nahīṅ. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā tum do mahīnoṅ ke mutawātir roze rakh sakte ho? Wo ‘arẓ-guzār huwā: nahīṅ. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā tum sāṭh miskīnoṅ ko khānā khilā sakte ho? Us ne ‘arẓ kiyā: nahīṅ. Pas Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kuçh der ḳhāmosh ho rahe (Rāwī bayān karte haiṅ keh) aur ham bhī wahīṅ maujūd the keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ ek ‘araq pesh kiyā gayā jis meṅ

khajūreṅ thīṅ (‘arsq ek paimānah hai). Farmāyā: sā’il kahāṅ hai? Woh ‘arẓ-guzār huwā keh maiṅ ḥāẓir hūṅ. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: inheṅ le jā kar ḳhairāt kar do. Us ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Kyā apne se (bhī) ziyādah ġharīb par? Ḳhudā kī qasam! In donoṅ saṅg-lāḳh maidānoṅ ke dar-miyān (ya‘nī Madīnah munawwarah meṅ) ko’ī ghar aisā nahīṅ jo mere ghar se ziyādah ġharīb ho. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam muskurā diye yahāṅ tak keh piçhle dāṅt mubārak naẓar āne lage. Phir Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne us se farmāyā: jā’o apne ghar wāloṅ ko hī khilā do (tumhārā kaffāra adā ho jā’egā).”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

“Aur Imām Abū Dāwūd ne farmāyā: Imām Zuhrī ne is meṅ yeh iẓāfah kiyā hai keh yeh ruḳhṣat (Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ṭaraf se) us ādamī

ke liye ḳhāṣ thī, pas āj agar ko’ī ādamī is ṭarḥ rozah toṛ le to us ke liye (shar‘ī) kaffārah adā karnā wājib hai.”

17. “Ḥaẓrat ‘Ā’ishah Ṣiddīqah raḍiya Allāhu ‘anhā bayān farmātī haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam Ḥaẓrat Ḥassān raḍiya Allāhu ‘anhu ke makān kī baland dīwār ke sā’e tale tashrīf farmā the keh ek ādamī Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḳhidamt meṅ ḥāẓir huwā aur ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Maiṅ jal gayā (ya‘nī tabāh ho gayā), Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tumhārā kyā mas’alah hai? Us ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Maiṅ ne roze kī ḥālat meṅ apnī ăhlīyah se ham-bistarī kar lī hai, Ḥaẓrat ‘Ā’ishah farmātī haiṅ: yeh Ramaḍān kī bāt hai. Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne us se farmāyā: baiṭh jā’o. Pas woh logoṅ kī ek ṭaraf baiṭh gayā, phir ek ādamī gadhā le kar Āp ṣallá Allāhu

‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ ḥāẓir huwā, us gadhe par ek thailā thā jis meṅ khajūreṅ thīṅ, us ādamī ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Yeh merī ṭaraf se ṣadaqah hai to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: abhī thoṛī der păhle āne wālā jalā huwā ādamī kahāṅ hai? Us ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Maiṅ yahīṅ hūṅ. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: yeh thailā le ko aur use ṣadaqah kar do, us ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Kahāṅ ṣadaqah karūṅ dar-āṅ-ḥāle-keh maiṅ hī is ṣadaqah kā ḥaq-dār hūṅ aur yeh mere liye hī hai. Pas us ẕāt kī qasam jis ne Āp ko ḥaq ke sāth mab‘ūs̱ kiyā! Maiṅ aur mere ghar wāle (khāne pīne ke liye) ko’ī chīz nahīṅ pāte to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: to ise tum hī le lo (tumhārā kaffārah adā ho jā’egā) so us ne woh thailā le liyā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Aḥmad ne riwāyat kiyā hai.

18. “Ḥaẓrat Barā’ raḍiya Allāhu ‘anhu kā bayān hai keh Ḥaẓrat Abū Burdah raḍiya Allāhu ‘anhu ne ‘Īd kī Namāz se păhle qurbānī kar lī to Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne un se farmāyā: is ke badle dūsrī qurbānī kar do. Woh ‘arẓ-guzār huwe: (yā Rasūl Allāh!) Mere pās to ek çhe mahīne kā (bakrī kā) bachchah hai. Shu‘bah kā qaul hai keh mere ķhayāl meṅ unhoṅ ne yeh bhī ‘arẓ kiyā keh woh ek sāl kī bakrī se beh-tar hai. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: us kī jagah isī kī qurbānī de do lekin tumhāre siwā kisī aur ke liye aisā karnā jā’iz nah hogā.”

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq ‘alaih hai.

19. “Ḥaẓrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: jis ne Namāze ‘Īd se păhle qurbānī kar lī woh do-bārah qurbānī kare. Ek ādamī khaŗā ho

kar ‘arẓ-guzār huwā: (yā Rasūl Allāh!) Is roz gosht kī ķhwāhish hotī hai aur apne ham-sāyoṅ kā ẕikr kiyā. Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne us kī taṣdīq farmā’ī. Woh ‘arẓ-guzār huwā keh mere pās bheṛ kā ek sālah bachchah hai jo mujhe gosht wālī do bakriyoṅ se pyārā hai. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne use (us kī qurbānī kī) ijāzat marḥamat farmā dī. Mujhe nahīṅ ma‘lūm keh yeh ijāzat dūsroṅ ke liye bhī hai yā nahīṅ.”

Is Ḥadīṡ ko Imām Buķhārī aur Nasā’ī ne riwāyat kiyā hai.

20. “Ḥaẓrat Barā’ bin ‘Āzib raḍiya Allāhu ‘anhu ne bayān kiyā keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne ‘Īdu al-Aḍḥá ke roz Namāz ke ba‘d ķhuṭbah dete huwe farmāyā: jis ne hamārī ṭarḥ Namāz paṛhī aur hamārī ṭarḥ qurbānī kī, us kī qurbānī durust ho ga’ī aur jis ne Namāz se păhle qurbānī kī to woh Namāz se păhle hai. Lehāẕā us kī qurbānī

nahīṅ hū’ī. Ḥaẕrat Barā’ ke māmūṅ-jān Ḥaẕrat Abū Burdah bin Niyār ‘arẕ-guzār huwe: yā Rasūl Allāh! Maiṅ ne apnī bakrī Namāz se păhle zabḥ kar lī, yeh jānte huwe keh yeh khāne pīne kā din hai aur maiṅ ne chāhā keh sab se păhle zabḥ hone wālī bakrī mere ghar kī ho. Lehāzā maiṅ ne apnī bakrī zabḥ kī aur Namāz ke liye ḥāẕir hone se păhle use khā bhī liyā. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tumhārī bakrī gosht khāne ke liye hū’ī (qurbānī kī nahīṅ). ‘Arẕ kiyā: yā Rasūl Allāh! Hamāre pās ek sālah bheṛ kā bachchah hai jo mujhe do bakriyoṅ se bhī pyārā hai kyā woh mujhe kifāyat karegā (ya‘nī us bakrī ke badlah meṅ do-bārah qurbānī ke liye kāfī hogā)? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: hāṅ aur (yād rakho) tumhāre ba‘d kisī ko kifāyat nahīṅ karegā (ya‘nī tumhāre ‘ilāwah kisī aur ke liye aisā karnā jā’iz, nahīṅ hogā.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Buḳhārī aur Abū Ya‘lá ne riwāyat kiyā hai.

21. “Ḥaẕrat Sahl bin Sa‘d raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī bār-gāhe aqdas meṅ ek ‘aurat ḥāẕir hokar kăhne lagī keh (yā Rasūl Allāh!) Be-shak maiṅ ḳhụd ko Allāh Ta‘ālá aur us ke Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke liye hibah kartī hūṅ. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: mujhe to ‘auratoṅ kī ḥājat nahīṅ. To ek shaḳhṣ ne ‘arẕ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Is kā nikāh mere sāth kar dījiye. Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: phir tumhāre pās ise dene ke liye kapṛe haiṅ? Us ne ‘arẕ kiyā: mere pās to kuçh nahīṅ. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ise kuçh nah kuçh do ḳhwāh woh lohe kā çhallā (ring) hī kyūṅ nah ho. Us ne (muflisī ke bā‘is̲) is se bhī apnī ma‘ẕūrī ẓāhir kī. To Āp ṣallá Allāhu

'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne daryāft farmāyā: tumheṅ Qur'ān kitnā yād hai? Woh 'arẕ-guzār huwā: (yā Rasūl Allāh!) Mujhe fulāṅ fulāṅ Sūrateṅ ātī haiṅ. Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: achç̥hā maīṅ ne tumhāre Qur'ān Majīd (use sikhāne) ke 'iwaẕ is kā nikāh tumhāre sāth kar diyā hai. (Ya'nī tum ba-ṭaure ḥaqqe măhr use Qur'ān paṛhnā sikhā denā)."

Yeh Ḥadīs̱ muttafaq 'alaih hai.

22. "Aur Imām Abū Dāwūd kī riwāyat meṅ hai keh Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: chalo, ise bīs āyāt hī (ba-ṭaure ḥaqqe măhr) sikhā denā to yeh āj se tumhārī bīwī hai."

23. "Ḥaẕrat Anas bin Mālik raḍiya Allāhu 'anhu se marwī hai keh Fatḥe (Makkah) ke sāl Rasūl Allāh ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam Makkah mukarramah meṅ dāḵhil

huwe to Āp ke sar mubārak par lohe kā ḳhod thā. Jab Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne use utārā to ek shaḳhṣ ne ā kar ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh! Āp kā gustāḳh) Ibn Ḳhaṭal (jān bachāne ke liye) Ka‘bah ke pardoṅ se laṭkā huwā hai. (Hamāre liye kyā ḥukm hai kyūṅ-keh Ḥarame Ka‘bah meṅ kisī ko qatl karne kī ijāzat nahīṅ) to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: use (wahīṅ) qatl kar do.”

Yeh Ḥadīs muttafaq ‘alaih hai.

24. “Ḥaẓrat ‘Abd Allāh bin ‘Abbās raḍiya Allāhu ‘anhumā se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: jo (Musalmān) apnā Dīn badal le (ya‘nī is se phir jā’e) use qatl kar do.”

Is Ḥadīs ko Imām Buḳhārī, Tirmidhī, Abū Dāwūd, Nasā’ī aur Ibn Mājah ne mazkūrah alfāẓ ke sāth riwāyat kiyā hai.

25. “Ḥaẓrat Abū Hurayrah raḍiya Allāhu ‘anhu riwāyat farmāte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne hameṅ ḳhuṭbah diyā aur farmāyā: ae logo! Tum par Ḥaj farẓ kar diyā gayā hai pas Ḥaj kiyā karo. Ek shaḳhṣ ne ‘arẓ kiyā: yā Rasūl Allāh! Kyā har sāl Ḥaj farẓ hai? Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ḳhāmosh rahe yahāṅ tak keh tīn martabah us ne yehī sawāl kiyā. Is ke ba‘d Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: agar maiṅ hāṅ kăh detā to (tum par har sāl Ḥaj) farẓ ho jātā aur phir tum us kī ṭāqat nah rakhte. Phir farmāyā: merī itnī hī bāt par iktefā kiyā karo jis par maiṅ tumheṅ çhoṛ dūṅ, is liye keh tum se păhle log ziyādah sawāl karne aur apne Anbiyā’ se iḳhtelāf karne kī binā’ par hī halāk huwe the, lehāẕā jab maiṅ tumheṅ ksī shai kā ḥukm dūṅ to ba-qadre isteṭā‘at use bajā lāyā karo aur jab kisī shai se man‘a karūṅ to use çhoṛ diyā karo.”

Ise Imām Muslim, Tirmidhī, Nasā’ī aur Ibn Mājah ne riwāyat kiyā hai.

26. “Ḥaẓrat Umme ‘Aṭīyah raḍiya Allāhu ‘anhā bayān kartī haiṅ keh jab yeh Āyate karīmah nāzil hū’ī: “Momin ‘aurateṅ is bāt par Āp kī bai‘at kareṅ keh woh Allāh ke sāth kisī chīz ko sharīk nahīn ṭhăhrā’eṅgī aur (kisī bhī) amre sharī‘at meṅ Āp kī nā-farmānī nahīṅ kareṅgī.” (Aur jin kāmoṅ se man‘a kiyā gayā) un meṅ se ek kisī par nauḥah aur bain karnā bhī thā to Ḥaẓrat Umme ‘Aṭīyah raḍiya Allāhu ‘anhā ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) Maiṅ siwā’e fulāṅ ķhāndān (kī amwāt) ke kisī par nauḥah nahīṅ karūṅgī (us kī mujhe ruķhṣat ‘aṭā kar dī jā’e) kyūṅ-keh unhoṅ ne zamāna’e jāhilīyat meṅ mere sāth nauhah karne meṅ ta‘āwun kiyā thā, pas mere liye ẓarūrī hai keh maiṅ bhī un ke sāth ta‘āwun karūṅ. Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne (unheṅ ķhuṣūṣī ijāzat ‘aṭā karte huwe) farmāyā: (ṭhīk

hai) siwā’e is ḳhāndān (par nauḥah karne) ke (bāqī kisī ke liye ijāzat nahīṅ).”

Ise Imām Muslim, Nasā’ī, Aḥmad aur Ibn Ḥibbān ne riwāyat kiyā hai.

27. “Ḥaẓrat Abū Sa‘īd raḍiya Allāhu ‘anhu se riwāyat hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ae ‘Alī! Mere aur tumhāre ‘ilāwah kisī ke liye yeh jā’iz nahīṅ keh woh ḥālate janābat meṅ is Masjid meṅ rahe. Imām ‘Alī bin Mundhir kăhte haiṅ keh maiṅ ne Ḍirār bin Ṣurd se us kā ma‘ná pūçhā to unhoṅ ne farmāyā: is se murād yeh hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: ae ‘Alī! Mere aur tumhāre ‘ilāwah ḥālate janābat meṅ ko’ī is Masjid ko ba-ṭaure rāstah iste‘māl nahīṅ kar saktā.”

Is Ḥadīs ko Imām Tirmidhī, Bazzār aur Abū Ya'lá ne riwāyat kiyā hai. Imām Tirmidhī ne farmāyā: yeh Ḥadīs ḥasan hai.

28. "Ḥaẓrat Miqdām bin Ma'dī Karib raḍiya Allāhu 'anhu se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: sun lo! 'An-qarīb ek ādamī ke pas merī Ḥadīs pahŏṅchegī aur woh apnī masăhrī par ṭek lagā'e baiṭhā huwā kahegā keh hamāre aur tumhāre dar-miyān Allāh Ta'ālá kī Kitāb (hī kāfī hai.) Ham jo chīz us meṅ ḥalāl pā'eṅge use ḥalāl samjheṅge aur jo us meṅ ḥarām pā'eṅge use ḥarām samjheṅge jab-keh (jān lo!) Rasūl Allāh ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam kā kisī shai ko ḥarām qarār denā bhī Allāh Ta'ālá ke ḥarām qarār dene kī ṭarḥ hī hai."

Is Ḥadīs ko Imām Tirmidhī, Ibn Mājah, Aḥmad aur Dārimī ne riwāyat kiyā hai. Imām Tirmidhī ne farmāyā: yeh Ḥadīs ḥasan hai.

29. “Ḥaẓrat ‘Ubayd Allāh bin Abī Rāfi‘ raḍiya Allāhu ‘anhu ba-zarī‘ah apne wālid, Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam se riwāyat karte haiṅ keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: maiṅ tum meṅ se kisī ko us kī masnad par ṭek lagā’e huwe nah pā’oṅ keh us ke pās in umūr meṅ se, jin kā maiṅ ne ḥukm diyā hai jin se maiṅ ne man‘a kiyā hai, ko’ī amr ā’e aur woh kahe: ham nahīṅ jānte, ham ne to jo Qur’ān meṅ pāyā usī kī ittebā‘ kī.”

Is Ḥadīs ko Imām Tirmidhī, Abū Dāwūd aur Ibn Mājah ne riwāyat kiyā hai, mazkūrah alfāẓ Abū Dāwūd ke haiṅ. Imām Tirmidhī ne farmāyā: yeh Ḥadīs ḥasan ṣaḥīḥ hai.

30. “Ḥaẓrat Miqdām bin Ma‘dī Karib raḍiya Allāhu ‘anhu, Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam se riwāyat karte haiṅ keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: āgāh raho keh mujhe Kitāb

dī ga’ī hai aur us ke sāth aur bhī usī jaisī chīze (ya‘nī Ḥadīse pāk) aur ḳhabar-dār ho jā’o, ‘an-qarīb ek peṭ bharā shaḳhṣ apnī masand se tek lagā’e huwe kahegā keh tumhāre liye ṣirf Qur’ān Majīd hai, lehāzā jo us meṅ ḥalāl pā’o use ḥalāl samjho aur jo us meṅ ḥarām pā’o use ḥarām samjho. Āgāḥ raho kehmaiṅ tumhāre liye gharelū gadhe ko ḥalāl qarār nahīṅ detā aur nah darandoṅ meṅ se kisī ko, aur nah zimmī ke gire huwe māl ko magar jab-keh mālik us kī ẕarūrat nah samjhe aur jab ko’ī kisī qaum ke pās mehmān-nawāzī nah kareṅ to apnī mehmān-nawāzī ke bar-ā-bar un se (māl) lene kā use ḥaq hai.”

Is Ḥadīs ko Imām Abū Dāwūd, Aḥmad aur Ṭabarānī ne riwāyat kiyā hai.

31. “Ḥaẕrat ‘Irbāḍ bin Sāriyah Sulamī raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā tum meṅ se ko’ī apnī masnad

par ṭek lagā kar yeh samajhtā hai keh Allāh Ta‘ālá ne ko’ī chīz ḥarām qarār naḥīṅ dī magar wohī jin kā z̲ikr Qur’ān Majīd meṅ hai. Ḳhabar-dār ho jā’o, Ḳhudā kī qasam! Maiṅ ne naṣīḥat, amr yā nahy bayān karte huwe jo bhī kahā un (sab kī shar‘ī ḥais̲īyat) bhī Qur’ān Karīm kī ṭarḥ yā is se bhī ziyādah hai..... al-Ḥadīs̲.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Abū Dāwud, Ṭabarānī aur Bayhaqī ne riwāyat kiyā hai.

32. “Ḥaẓrat ‘Umārah bin Ḳhuzaymah bayān karte haiṅ kehu ke chachā ne unheṅ batāyā jo keh Rasūl Allāh ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke Ṣaḥābah meṅ se the keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne kisī a‘rābī se ghoṛā ḳharīdah aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam use sāth le ke chale tā-keh ghoṛe kī qīmat use adā kar dī jā’e, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam nisbatan tezī se chal rahe the aur a‘rābī āhishtah āhistah (chaltā huwā thoṛā

pīçhe răh gayā) to a‘rābī ko chand log mile jo us se ghoŗe kā saudā karne lage aur unheṅ yeh ma‘lūm nahīṅ thā keh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam us kā saudā kar chuke haiṅ. Chunāṅ-cheh a‘rābī ne (ziyādah dām lene kī lālach meṅ) Ḥuẕūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ko āwāz dete huwe kahā: Āp is ghoŗe ko ķharīdnā chāhte haiṅ to ķharīd leṅ warnah maiṅ ise faroķht kartā hūṅ to a‘rābī kī yeh āwāz sun kar Ḥuẕūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam khaŗe ho ga’e aur farmāyā: kyā maiṅ ne ise tum se ķharīd nahī liyā hai? A‘rābī ne kahā: Ķhudā kī qasam! Maiṅ ne to ise Āp ke hāthoṅ faroķht nahīṅ kiyā. Ḥuẕūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyūṅ nahīṅ, maiṅ ne to ise tum se ķharīd liyā hai. A‘rābī ne kăhnā shurū‘ kar diyā: achçhā to gawāh le ā’iye. (Itnī der meṅ wahāṅ log bhī jam‘a ho ga’e jin meṅ Ḥaẕrat Ķhuzaymah raḍiya Allāhu ‘anhu bhī shāmil the) to Ḥaẕrat Ķhuzaymah raḍiya Allāhu ‘anhu ne

kahā: (yā Rasūl Allāh!) Maiṅ gawāhī detā hūṅ keh Āp ne yeh ghoṛā ḳharīd liyā hai. Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tum kis bunyād par gawāhī dete ho, unhoṅ ne 'arẕ kiyā: yā Rasūl Allāh! Āp ko sachchā jānte huwe (keh Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam hī ne to hameṅ rāhe Ḳhudā bhī dikhā'ī.) to Ḥuẕūr ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne Ḥaẕrat Ḳhuzaymah raḍiya Allāhu 'anhu kī gawāhī ko do ādmiyoṅ kī gawāhī ke bar-ā-bar qarār de diyā."

Is Ḥadīs̲ ko Imām Abū Dāwūd, Nasā'ī aur Aḥmad ne riwāyat kiyā hai. Imām Ḥākim ne farmāyā: yeh Ḥadīs̲ ṣaḥīḥ hai aur is ke rijāl Buḳhārī wa Muslim ke muttfiqsh s̲iqah rāwī haiṅ.

33. "Ḥaẕrat Jābir bin Samurah raḍiya Allāhu 'anhu bayān karte haiṅ keh ek ādamī apne ăhl-o 'iyāl ke sāth Ḥarrah ke maqām par ṭhăhrā. (Wahāṅ) Use ek shaḳhṣ (milā) aur kahā keh merī

ūṅṭnī gum ho ga’ī hai, agar tumheṅ mile to use pakaṛ lenā. Phir (ek din) use ūṅṭnī mil ga’ī lekin us kā mālik nah milā, woh ūṅṭnī bīmār paṛ ga’ī. Us kī bīwī ne use kahā keh ise ẕabḥ kar lo. Us ne inkār kar diyā aur isī ṭarḥ woh ūṅṭnī mar ga’ī. ‘Aurat ne kahā keh is kī khāl utār do tā-keh ham is kī charbī aur gosht ko pakā kar khā leṅ. Us ne kahā keh jab tak maiṅ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam se ijāzat nah le lūṅ (yeh kām nahīṅ karūṅgā kyūṅ-keh murdār ḥarām hai) phir woh Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī bār-gāh meṅ ḥāẓir huwā aur is bāre meṅ daryāft kiyā to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā tumhāre pās is ke ‘ilāwah guzāre ke liye ko’ī chīz hai? Us ne ‘arẓ kiyā: (yā Rasūl Allāh!) (Kuçh) nahīṅ. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: to (tumheṅ ḳhuṣūṣī ijāzat hai) tum use khā lo. Rāwī kā bayān hai keh is ke ba‘d us kā mālik ā gayā to us shaḳhṣ ne use sārā wāqi‘ah kăh sunāyā. Mālik ne kahā: tum ne

ise z̲abḥ kyūṅ nah kar liyā thā? Us ne jawāb diyā keh mujhe tum se ḥayā ātī thī.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Abū Dāwūd aur Aḥmad ne riwāyat kiyā hai.

34 “Aur Ḥaẓrat Jābir bin Samurah raḍiya Allāhu ‘anhu se marwī hai keh woh shaḳhṣ Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ḳhidmat meṅ āyā aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke sāmne apnā mas’alah bayān kiyā. To Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: kyā tumhāre pās ko’ī aisī chīz hai jo tumheṅ us (murdār gosht) se be-niyāz kar de? Us ne ‘arẓ kiyā: nahīṅ, to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne farmāyā: phir ise khā lo ḥāl-āṅ-keh woh mar chukī thī? Woh shaḳhṣ bayān kartā hai keh phir ham ne taqrīban bīs din us ke gosht aur charbī meṅ se khayā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Ṭayālisī ne riwāyat kiyā hai.

35. "Ḥaẓrat Jābir bin Samurah raḍiya Allāhu 'anhu bayān karte haiṅ keh Banū Sulaym yā is ke 'ilāwah kisī aur qabīlah kī ūn̈ṭnī mar ga'ī aur woh log (jin kī ūn̈ṭnī mar ga'ī thī) bŏhat ziyādah mŏḥtāj loh the, unhon̈ ne Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam se us (murdār ūn̈ṭnī) kā gosht khāne kī ijāzat chāhī to Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam ne unhen̈ us kā gosht khāne kī ḳhuṣūṣī ijāzat 'ināyat farmā dī. Woh log sardī ke is sāre mausim men̈ us (murdah ūn̈ṭnī kā) gosht khāte rahe (yahān̈ tak keh) use ḳhat kar diyā."

Is Ḥadīs̱ ko Imām Abū Ya'lá aur Bayhaqī ne riwāyat kiyā hai.

36. "Ek aur riwāyat men̈ Ḥaẓrat Jābir raḍiya Allāhu 'anhu bayān karte hain̈ keh Ḥarrah ke maqām par ek ūn̈ṭnī mar ga'ī, us ke qarīb hī Banū

Sulaym qabīlah ke ek ghar wāle the woh log bŏhat ziyādah mŏḥtāj the, to Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne unheṅ us (murdār ūṅṭnī) kā gosht khāne kī ḳhuṣūṣī ijāzat ‘aṭā farmā dī, pas woh sardiyoṅ kā tamām mausim use khāte rahe yahāṅ tak keh unhoṅ ne use ḳhatm kar diyā.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Ṭabarānī ne riwāyat kiyā hai.

37. “Ḥaẕrat Jābir bin ‘Abd Allāh raḍiya Allāhu ‘anhumā bayān karte haiṅ keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: jis (samandarī jānwar) ko samandar (bāhar) phaiṅk de yā jo kanāre par paṛā ho to use khā liyā karo aur jo us ke andar hī mar jā’e aur ḳharāb ho jā’e to use mat khāyā karo.”

Is Ḥadīs̱ ko Imām Abū Dāwūd, Ibn Mājah aur Dāraquṭnī ne riwāyat kiyā hai.

38. "Ḥaẓrat 'Abd Allāh bin 'Umar raḍiya Allāhu 'anhumā se marwī hai keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne farmāyā: tumhāre liye do murdār aur do ḳhūn ḥalāl kar diye ga'e haiṅ. Woh do murdār to maçhlī aur ṭiḍḍī haiṅ, aur rahe do ḳhūn to woh kalejī aur tillī haiṅ."

Is Ḥadīs̱ ko Imām Ibn Mājah, Aḥmad aur Shāfi'ī ne riwāyat kiyā hai. Imām Bayhaqī ne farmāyā: yeh isnād ṣaḥīḥ hai.

39. "Ḥaẓrat Ḳhuzaymah bin Thābit raḍiya Allāhu 'anhu bayān karte haiṅ keh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu 'alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne musāfir ke liye (mozoṅ par masḥ kī muddat ke liye) tīn roz muqarrar farmā'e haiṅ, aur agar sā'il dar-ḳhwāst kartā răhtā to shāyad Āp ṣallá Allāhu 'alayhi wa-'alá Ālihī wa-sallam pāṅch roz muqarrar farmā dete."

Is Ḥadīs̲ ko Imām Ibn Mājah, Aḥmad aur ‘Abd al-Razzāq ne riwāyat kiyā hai.

40. “Ḥaẕrat Muḥammad bin Mālik raḍiya Allāhu ‘anhu bayān karte haiṅ keh maiṅ ne Ḥaẕrat Barā’ raḍiya Allāhu ‘anhu ke hāth meṅ sone kī aṅgūṭ̥hī dekhī aur log Āp ko kăhte the keh Āp sone kī aṅġūṭ̥hī kyūṅ păhănte haiṅ ḥāl-āṅ-keh Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ne is se man‘a farmāyā hai? To Ḥaẕrat Barā’ raḍiya Allāhu ‘anhu ne farmāyā: ek martabah ham Ḥuẕūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam ke pāṣ maujūd the aur Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ke sāmne mānle ġhanīmat, qaidī ‘aurateṅ aur bachche aur ghar kā sāz-o sāmān paṛ̥ā huwā thā, to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne us māle ġhanīmat ko taqsīm farmā diyā yahāṅ tak keh yeh aṅgūṭ̥hī bach ga’ī, to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne apnī nigāhe mubārak

baland farmā’ī aur apne Ṣaḥābah ko dekhā aur phir nigāh nīche kar lī, phir nigāhe mubārak uṭḥā’ī, apne Ṣaḥābah ko dekhā aur phir nīche kar lī, phir tīsrī bār nigāh baland farmā’ī aur un kī ṭaraf dekhā phir farmāyā: ae Barā’! To maiṅ Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam kī ḳhidamt meṅ ḥāẓir ho kar baiṭh gayā, Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne sone kī aṅġūṭhī lī aur merī uṅglī pakṛī aur farmāyā: yeh lo, ise păhăn lo jo tujhe Allāh Ta‘ālá aur Us ke Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne păhnā’ī hai. Rāwī bayān karte haiṅ keh Ḥaẓrat Barā’ raḍiya Allāhu ‘anhu farmāyā karte the: tum mujhe kaise is aṅgūṭhī ke utārne kā ḥukm dete ho jis ke bāre meṅ Ḥuẓūr ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne yeh farmāyā ho keh ise păhăn lo jo tujhe Allāh Ta‘ālá aur Us ke Rasūl ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne păhnā’ī hai.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Aḥmad aur Abū Ya‘lá ne riwāyat kiyā hai. Imām Hayt̲h̲amī ne farmāyā: is ke rijāl s̲iqāt haiṅ.

41. “Ḥaẓrat Naṣr bin ‘Āṣim raḍiya Allāhu ‘anhu ek Ṣaḥābī se riwāyat karte haiṅ keh wwoh Ḥuẓūr Nabīye Akram ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-Ālihī wa-sallam kī ķhidamte aqdas meṅ ḥāẓir huwe aur is bāt (kī ķhuṣūṣī ijāzat milne) par Islām qubūl kiyā keh woh ṣirf do Namāzeṅ par̥heṅge to Āp ṣallá Allāhu ‘alayhi wa-‘alá Ālihī wa-sallam ne (unheṅ ķhuṣūṣī ri‘āyat dete huwe) un kī yeh sharṭ qubūl farmā lī.”

Is Ḥadīs̲ ko Imām Aḥmad aur Ibn Abī ‘Āṣim ne riwāyat kiyā hai.

Maṣādir al-Taḳhrīj

١. القرآن الحكيم۔

٢. احمد بن حنبل، ابو عبد اللہ بن محمد (١٦٤۔٢٤١ھ/ ٧٨٠۔٨٥٥ء)۔ المسند۔ بیروت، لبنان: المکتب الاسلامی، ١٣٩٨ھ/١٩٧٨ء۔

٣. بخاری، ابو عبد اللہ محمد بن اسماعیل بن ابراہیم بن مغیرہ (١٩٤۔٢٥٦ھ/ ٨١٠۔٨٧٠ء)۔ الصحیح۔ بیروت، لبنان + دمشق، شام: دار القلم، ١٤٠١ھ/ ١٩٨١ء۔

٤. بزار، ابو بکر احمد بن عمرو بن عبد الخالق بصری (٢١٠۔٢٩٢ھ/ ٨٢٥۔٩٠٥ء)۔ المسند بیروت، لبنان: ١٤٠٩ھ۔

٥. بیہقی، ابو بکر احمد بن حسین بن علی بن عبد اللہ بن موسیٰ (٣٨٤۔٤٥٨ھ/ ٩٩٤۔١٠٦٦ء)۔ السنن الکبری۔ مکہ مکرمہ، سعودی عرب: مکتبہ دار الباز، ١٤١٤ھ/ ١٩٩٤ء۔

٦. بیہقی، ابو بکر احمد بن حسین بن علی بن عبد اللہ بن موسیٰ (٣٨٤۔٤٥٨ھ/ ٩٩٤۔١٠٦٦ء)۔ السنن الکبری۔ مدینہ منورہ، سعودی عرب: مکتبۃ الدار، ١٤١٠ھ/ ١٩٨٩ء۔

۷. ترمذی، ابو عیسیٰ محمد بن عیسیٰ بن سورہ بن موسیٰ بن ضحاک سلمی (۲۱۰۔۲۷۹ھ/۸۲۵۔۸۹۲ء) ۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الغرب الاسلامی، ۱۹۹۸ء۔

۸. حاکم، ابو عبد اللہ محمد بن عبد اللہ بن محمد (۳۲۱۔۴۰۵ھ/ ۹۳۳۔۱۰۱۴ء)۔ المستدرک علی الصحیحین۔ مکہ، سعودی عرب: دار الباز للنشر والتوزیع۔

۹. ابن حبان، ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد بن حبان (۲۷۰۔۳۵۴ھ/ ۸۸۴۔۹۶۵ء)۔ الصحیح۔ بیروت، لبنان: مؤسسۃ الرسالہ، ۱۴۱۴ھ/۱۹۹۳ء۔

۱۰. ابن حجر عسقلانی، احمد بن علی بن محمد بن محمد بن علی بن احمد کنانی (۷۷۳۔۸۵۲ھ/۱۳۷۲۔۱۴۴۹ء)۔ المطالب العالیۃ۔ بیروت، لبنان: دار المعرفۃ، ۱۴۰۷ھ/۱۹۷۸ء۔

۱۱. دارقطنی، ابوالحسن علی بن عمر بن احمد بن مہدی بن مسعود بن نعمان (۳۰۶۔ ۳۸۵ھ/۹۱۸۔۹۹۵ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار المعرفہ، ۱۳۸۶ھ/ ۱۹۶۶ء۔

۱۲. دارمی، ابو محمد عبد اللہ بن عبد الرحمٰن (۱۸۱۔۲۵۵ھ/۷۹۷۔۸۶۹ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الکتاب العربی، ۱۴۰۷ھ۔

١٣. ابو داود، سلیمان بن اشعث سجستانی (٢٠٢-٢٧٥ھ/٨١٧-٨٨٩ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الفکر، ١٤١٤ھ/١٩٩٤ء۔

١٤. شافعی، ابوعبد اللہ محمد بن ادریس بن عباس بن عثمان بن شافع قرشی (١٥٠-٢٠٤ھ/٧٦٧-٨١٩ء)۔ المسند۔ بیروت لبنان: دار الکتب العلمیہ

١٥. طاہر القادری، ڈاکٹر محمد طاہر القادری ۔ عرفان القرآن۔ لاہور، پاکستان: منہاج القرآن پبلی کیشنز، ١٤٢٦ھ/٢٠٠٥ء۔

١٦. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (٢٦٠-٣٦٠ھ/٨٧٣-٩٧١ء)۔ مسند الشامیین۔ بیروت، لبنان: مؤسسۃ الرسالہ، ١٤٠٥ھ/١٩٨٤ء۔

١٧. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (٢٦٠-٣٦٠ھ/٨٧٣-٩٧١ء)۔ المعجم الأوسط۔ ریاض، سعودی عرب: مکتبۃ المعارف، ١٤٠٥ھ/١٩٨٥ء۔

١٨. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (٢٦٠-٣٦٠ھ/٨٧٣-٩٧١ء)۔ المعجم الکبیر۔ موصل، عراق: مطبعۃ الزہراء الحدیثہ۔

١٩. طبرانی، ابو القاسم سلیمان بن احمد بن ایوب بن مطیر اللخمی (٢٦٠-٣٦٠ھ/٨٧٣-٩٧١ء)۔ المعجم الکبیر۔ قاہرہ، مصر: مکتبہ ابن تیمیہ۔

٢٠. طیالسی، ابو داود سلیمان بن داود جارود (١٣٣-٢٠٤ھ/ ٧٥١-٨١٩ء)۔ المسند۔ بیروت، لبنان: دار المعرفہ۔

٢١. ابن ابی عاصم، ابوبکر احمد بن عمرو بن ضحاک بن مخلد (٢٠٦-٢٨٧ھ/ ٨٢٢-٩٠٠ء)۔ الآحاد والمثاني۔ ریاض، سعودی عرب: دار الرایہ، ١٤١١ھ/ ١٩٩١ء۔

٢٢. عبد الرزاق، ابو بکر بن ہمام بن نافع صنعانی (١٢٦-٢١١ھ/ ٧٤٤-٨٢٦ء)۔ المصنف۔ بیروت، لبنان: المکتب الاسلامی، ١٤٠٣ھ۔

٢٣. ابوعوانہ، یعقوب بن اسحاق بن إبراہیم بن زید نیشاپوری (٢٣٠-٣١٦ھ/ ٨٤٥-٩٢٨ء)۔ المسند۔ بیروت، لبنان: دار المعرفہ، ١٩٩٨ء۔

٢٤. ابن ماجہ، ابوعبد اللہ محمد بن یزید قزوینی (٢٠٩-٢٧٣ھ/ ٨٢٤-٨٨٧ء)۔ السنن۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ، ١٤١٩ھ/ ١٩٩٨ء۔

٢٥. مالک، ابن انس بن مالک ﷺ بن ابی عامر بن عمرو بن حارث أصبحی (٩٣-١٧٩ھ/ ٧١٢-٧٩٥ء)۔ الموطأ۔ بیروت، لبنان: دار احیاء التراث العربی، ١٤٠٦ھ/ ١٩٨٥ء۔

٢٦. مسلم، ابن الحجاج ابو الحسن القشیر ی النیسابوری (٢٠٦-٢٦١ھ/ ٨٢١-٨٧٥ء)۔ الصحیح۔ بیروت، لبنان: دار احیاء التراث العربی۔

٢٧. نسائی، ابو عبد الرحمٰن احمد بن شعیب (٢١٥-٣٠٣ھ/ ٨٣٠-٩١٥ء)۔

السنن۔ حلب، شام: مکتب المطبوعات، ۱۴۰۶ھ/۱۹۸۶ء۔

۲۸. نسائی، احمد بن شعیب، ابو عبدالرحمٰن (۲۱۵۔۳۰۳ھ/۸۳۰۔۹۱۵ء)۔ السنن الکبریٰ۔ بیروت، لبنان: دار الکتب العلمیہ، ۱۴۱۱ھ/۱۹۹۱ء۔

۲۹. ہیثمی، نور الدین ابو الحسن علی بن ابی بکر بن سلیمان (۷۳۵۔۸۰۷ھ/۱۳۳۵۔۱۴۰۵ء)۔ مجمع الزوائد۔ قاہرہ، مصر: دار الریان للتراث + بیروت، لبنان: دار الکتاب العربی، ۱۴۰۷ھ/۱۹۸۷ء۔

۳۰. ابو یعلی، احمد بن علی بن مثنی بن یحییٰ بن عیسیٰ بن ہلال موصلی تمیمی (۲۱۰۔۳۰۷ھ/۸۲۵۔۹۱۹ء)۔ المسند۔ دمشق، شام: دار المأمون للتراث، ۱۴۰۴ھ/۱۹۸۴ء۔